

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi

İli : Aksaray

Nüfusu : 6.107 (2009)

Alanı : 54,64 km²

22.10.1990 tarih ve 90/1117 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilmiştir.

Belisırma Köyü

Genel Özellikleri:

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi biyolojik çeşitlilik yönünden oldukça zengin bir bölgedir. Ihlara Vadisi'nde yapılan araştırmalarda 54 familya ve 218 cinsten oluşan 364 takson tespit edilmiştir. Vadi içinin yoğun otlatma altında olmaması ve gölge alanların fazla olması, tür sayısının yüksek olmasını sağlamıştır. Bu türlerden 43'ünün endemik bitki türü olması, bölgenin doğal bitki örtüsünün önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bunların dışında bölge, sıcak termal su kaynakları ve tarihi kalıntılar bakımından da zengindir.

Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi; Aksaray ili, Güzelyurt ilçesine bağlı 2 belde ve 2 köyden oluşmaktadır. Kuzeyde Mamasın Baraj Gölü, Ihlara Vadisi'nin güneydoğusunda bulunan Ilısu Kasabası, doğuda Güzelyurt İlçesi ve batıda Uzunkaya Köyü Özel Çevre Koruma Bölgesi dışında bölgenin genel sınırlarını oluşturmaktadır.

Ihlara Vadisi, Hasan Dağı (3268 m) ve Melendiz (2963 m) Dağları'nın eteklerinde kurulmuş olan Güzelyurt İlçe' sine bağlı Ihlara ve Selime Kasabaları ile Yaprakhisar ve Belisırma Köyleri' ni içine almakta ve kuzeybatı yönünde 14 km boyunca uzanmaktadır. Melendiz Dağı'ndan doğan Melendiz Irmağı, Ihlara Kasabası içinden iki tarafı kavak ağaçları ile kaplı dik yamaçlar arasından vadiye girip, güney - kuzey yönünde menderesler çizerek Mamasın Barajı'na ulaşır. Jeolojik, arkeolojik, etnografik, biyolojik, tarımsal ve turizme yönelik özellik ve etkinliklere sahip bölgenin doğal ve kültürel değerleri, oldukça geniştir.

Doğuda Erciyes (3916m), güneyde Hasan Dağı (3253m) gibi volkanik dağlarla sınırlı Kapadokya Bölgesi' nde yer alan Ihlara Özel Çevre Koruma Bölgesi tamamen volkanik kayalarla örtülü bir alanda yer almaktadır. Volkanik faaliyetler en son jeolojik dönemde (Kuaterner) meydana gelmiştir. Bu nedenle jeolojik yapı orijinal özellikleriyle, (kraterler ve piroklastik yığılımlar) günümüze kadar bozulmadan gelebilmiştir. Bölgenin jeomorfolojik yapısı ilk önce volkanik faaliyetlerle oluşmuştur. Bu yapıda atmosferik olayların etkisiyle; bir birine yakın karmaşık vadi şekilleri, uçurumlar, ilginç görünümlü yarık ve mağaralar yassı ve sivri kayalı tepelikler oluşmuştur.

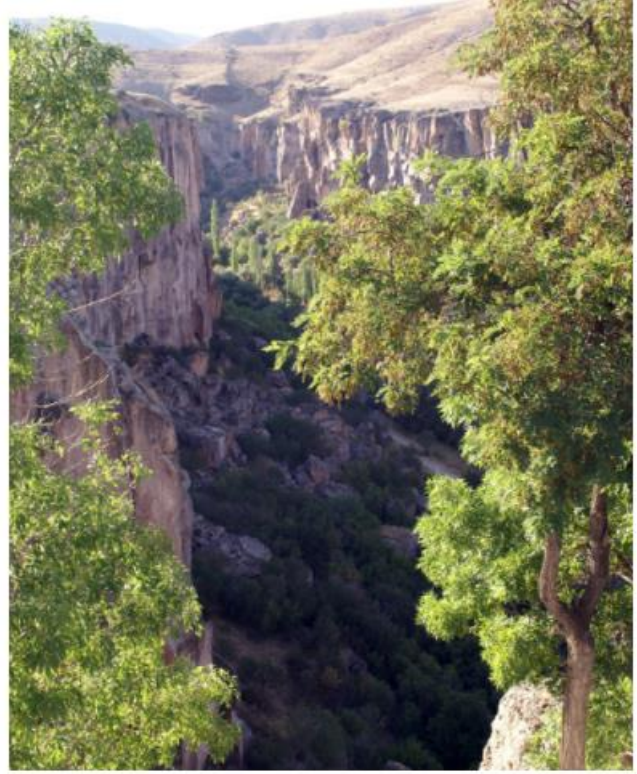
Selime

Bölgede yanardağ külleri ve tüflerinden oluşan litolojiler yüzey sularının etkisiyle zaman içinde farklı biçimlerde aşınmıştır. Vadinin eğimli yamaçlarında hem su hem de rüzgar erozyonunun etkisi ile ilginç kaya şekilleri ve yüzeyleri ortaya çıkmıştır. Yanardağların yüzlerce yıl süren faaliyetleri sonucu volkanik örtü yöreyi kaplarken Hasan, Erciyes ve Melendiz Dağları da lav ve anglomeraların üst üste yığılması ile bugünkü yüksekliklerine ulaşmışlardır. Kurum tarafından Hacettepe Üniversitesi'ne yaptırılan hidrolojik ve hidrojeolojik araştırma çalışmaları sonuçlarına göre yüksek bir jeotermal potansiyel olduğu anlaşılmıştır. Bölgede yer alan Yaprakhisar Köyü'nün kuzeyinde bulunan Ziga Kaplıcası yakınında Kurum çalışmaları dikkate alınarak Aksaray Valiliği'nce açılan sondaj kuyusundan 150lt/sn debide ve 60°C' sıcaklıkta termal su elde edilmiştir. Bu kaynaklar bölgede gerek sağlık turizmi gerekse rekreasyonel açıdan büyük önem arz etmektedir.

Ihlara Vadisi' nin başlangıç noktası olarak kabul edildiği Ihlara Kasabası' ndan başlayarak gezildiğinde yoğun ve değişken bir bitki örtüsü izlenmekte, bitkilerin çoğunun yöreye özgü oldukları görülmektedir.

Bitki coğrafyası açısından bakıldığında bölge, Hasan ve Melendiz Dağları doruklarına kadar İç Anadolu'nun step bölgesine girmektedir. Derin ve oldukça dar bir kanyon olan Ihlara

Vadisi, mikroklimatik yapısı nedeniyle Anadolu'nun kuru ve uzun yaz sıcaklarından daha az etkilenir. Anadolu'nun mesophytic türleri ve Euro-siberian phytogeographic genel türleri vadi boyunca yer yer görülmektedir. *Lycopus europeus*, *Asperugo procumbens*, *Eupatorium cannabinum*, *Cirsium canum*, *Urtica dioica*, *Pastinaca sativa* bu türlere örnek olarak verilebilir. Akdeniz bitkilerinin tipik örneklerinden *Galanthus fosteri* (Kardelen) daha çok Sümbüllü ve Yılanlı kiliselerin çevresinde bulunmaktadır.

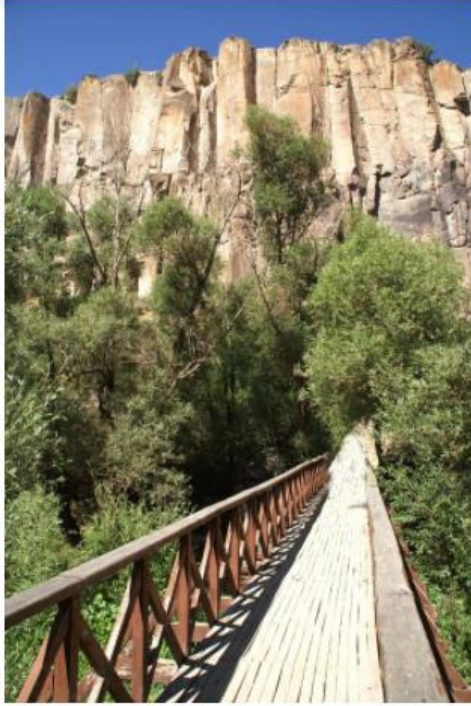

Bölgede görülen memeli hayvanlara, *Erinaceus europaeus* (Kirpi), *Lepus europaeus* (Yaban tavşanı), *Apodomus sp.* (Fare ve sıçanlar), *Lurta lutra* (Kunduz), *Canis vulpes* (Tilki), *Mustela nivalis* (Gelincik) mağaralarda yaşayanlara ise yarasalar örnek olarak verilebilir.

Bölge, sözü edilen doğal değerlerinden başka, kültürel açıdan da büyük bir mirasa sahiptir. Kapadokya'da oluşan vadiler ve onları çevreleyen dik kayalar ile farklı yüzey şekilleri bölgenin kendine özgü mimari tasarımını ve yerleşim karakterini yaratmıştır. Yöre insanı ilk yerleşimlerden günümüze kadar çevresindeki kayaları oluşturan tüf malzemenin kolay oyulabilme özelliğinden sürekli olarak yararlanmıştır. Yüzyıllar boyu çevredeki konut mimarisi jeolojik oluşum nedeniyle kaya içi yaşamı biçiminde devam etmiştir. Bölgede bol miktarda bulunan ve kolaylıkla işlenebilen yöresel taş konut yapımında ustaca kullanılmıştır.

Hıristiyanlığın ilk yılları olan M.S. IV. yüzyılda, Aksaray ve Kapadokya Bölgesi'nde yetişen bazı din adamları Göreme, Güzelyurt ve Belisırma'yı dini bir merkez haline getirmişler ve Ihlara Vadisi'nin volkan külü (tüf) kayalıklarında karşıt gruplardan korunmak için kolayca oydukları mesken, kilise ve şapellere sığınarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Vadideki yapılar genelde IX. ve XII. Yüzyıllar arasında inşa edilmiştir.

Kayıtlar; M.S. XI. yüzyılda Ihlara Vadisi'nde 100'den fazla kilise, manastır, bir çok din eğitimi yapılan merkezin olduğu ve 1500'den fazla yerleşim biriminde 80-100 bin civarında nüfusun yaşadığını göstermektedir. Bu birimler, yer yer kayalar içine oyulan tüneller ile birbirine bağlanmaktadır. Bugün Ihlara Vadisi'nde 12'si ziyaretçiye açık, 105 dolayında kilise bulunmaktadır. IX. ve XI. Yüzyıllara ait olan bu kiliselerden bazıları; Eğritaş Kilisesi, Kokar, Ağaçalı, Pürenliseki ve Yılanlı Kilise'dir. Karanlıkale, Sümüllü ve Karagedik Kiliseleri ise Bölgedeki ayrı bir grubu oluşturmaktadır.

Belisırma çevresinde bulunan Kırkdamaltı, Bahaeddin Samanlığı, Direkli ve Ala Kiliseleri ise XI. ve XIII. Yüzyıllarda yapılmıştır. Bölgenin tarihsel geçmişinde ayrı bir öneme sahip Selime Kasabası, Hitit, Asur, Pers, Roma, Bizans, Danişmend, Selçuklu, Karaman ve son olarak Osmanlılar'ın etkisinde kalmış olup, günümüzde bu kültürlerin izlerini taşımaya devam etmektedir.

Dünyada eşine az rastlanır doğal ve tarihi zenginliklere sahip olan bölgeye karayolu ile ulaşılmaktadır. Vadi tamamıyla doğal ve arkeolojik sit kapsamındadır. Ihlara Belediyesi dışında yerleşimler köy niteliğindedir. Yörenin kendine özgü bir mimari dokusu bulunmaktadır. Malzeme, teknik ve sitil bakımından oldukça etkin bir geleneğin devam ettiği gözlenmektedir. Kayaya oyma ve yığma mekanların son derece karmaşık bir ilişkiler sistemi içinde yarattığı düzen belirli bir gelişme süreci ve belirli bir yaşama biçimininde ürünüdür.

Vadinin kontrollü kullanımı için giriş kapıları yapılmış, bu kapsamda bakı noktaları ve giriş üniteleri ile vadinin seyri ve kontrollü girişi sağlanmış olup, Vadi içinde sadece gezi türünde bir eyleme izin verilmektedir.

Melendiz Irmağı boyunca gelişmiş baskın ağaç türleri *Salix alba* (Söğüt), *Populus thevestina*, ve *Populus nigra italica* (Kavak) dır. Irmak kıyısı boyunca yer yer uzanan dar ve küçük yeşil alanlarda ise *Carex spp.*, *Juncus spp.*, *Poa pratensis*, *Ranunculus repens*, *Lotus corniculatus*, *Mentha longifolia*, *Trifolium repens*, *Torilis ucranica*, *Plantago major*, *Plantago lanceolata* gibi türler farklı araştırmacılar tarafından kaydedilmiştir.

Melendiz Irmağı

Melendiz Irmağından daha çok faydalanan *Ranunculus sphaerospermus*, *Polygonum amphibium* ve *Lysimachia vulgaris* su kenarlarında yer yer yetişmektedir. Vadinin dik kaya yarıklarında yetişen *Galium incanum*, *Rhamnus hirtella*, *Scrophularia libanotica*, *S. nevshehirensis* gibi bazı kaya bitkileri bölgenin doğal türleri içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca, *Pistacia terebinthus*, *Eleagnus angustifolia* (İğde), *Rosa canina* (Yabani gül) *Crateagus monogyna* (Alıç) ve *Rubus sanctus* (Böğürtlen) gibi küçük ağaç ve çalılar daha çok Belisırma Köyü ile Ihlara arasındaki bölgede yayılmaktadır. Yakın çevrede görülmeyen *Pistacia lentiscus* ile yine kültür yoluyla geliştirilmiş, *Pistacia vera* (Antep fıstığı) ve *Juglans regia* (Ceviz) gibi daha fazla sıcaklık isteyen bitkilerin vadi içinde yetişmiş olması, Ihlara Vadisi'nin yakın çevresine oranla daha ılıman bir iklime sahip olduğunu göstermektedir.

Vadi fazla engebeli bir yapıya sahip olmadığı gibi, çok farklı habitatlara da sahip değildir. Dar ve derin olarak yarılmış alanlar kuvvetli izolasyon şartları meydana getirdiğinden, bitkilerin aktif ya da pasif yayılışla mekanlarını genişletmeleri genelde mümkün olamamaktadır. Bu nedenle benzeri alanlarda ilk olarak ortama dahil olan bitkiler çevre koşullarından soyutlanmakta (neoendemik) ve yayılışları olmadığından buldukları sahada endemik olarak kalmaktadır.

Ihlara Vadisi'nde yapılan araştırmalarda 54 familya ve 218 cinsten oluşan 364 takson tespit edilmiştir. Vadi içinin yoğun otlatma altında olmaması ve gölge alanların fazla olması,

tür sayısının yüksek olmasını sağlamıştır. Bu türlerden 43 'nün endemik bitki türü olması, bölgenin doğal bitki örtüsünün önemini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yapılan gözlem ve araştırma sonuçlarına göre, bölgede 21 familyaya dahil 35 kuş türü saptanmıştır. Bu kuşlardan 11'i bölgede kuluçkaya yatmaktadır. Ayrıca, bölgenin en önemli akarsuyu niteliğinde olan Melendiz Irmağı'nda 4 balık türü saptanmıştır. Ekonomik değere sahip ve en çok yakalanan tür, yöresel adı Pullu olan *Leuciscus cephalus* (Tatlısu Kefali) tür. Genellikle Melendiz Irmağı kıyılarında ağaç kök oyukları ile taş altlarında gizlenen ve yakalanması oldukça zor olan *Capoeta pestai* (Siraz) yörede Karabalık olarak bilinmektedir. Bu tür Anadolu'da sadece Eğirdir ve Beyşehir Gölleri ile Mamasın Baraj Gölü'nde bulunmaktadır. Diğer bir tatlısu balığı ise ekonomik değeri olmayan *Gobio gobio* L. (Derekayası, Yağlıca), yöresel adıyla Çağa Mençi' dir. Melendiz Irmağı'nın İhlara ve Belisırma noktalarında yakalanan *Nemacheilus angorae* (Çöpçü Balığı) ise yöre halkı tarafından Yılan Mençi ya da Cadı Mençi olarak bilinmektedir.